

Лентовська Ю.А.

Хмельницький університет
управління та права
імені Леоніда Юзькова
lentovska_yu@univer.km.ua
м. Хмельницький

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НАЗИВАТИ СПІЛЬНИЙ З ШІ МИСТЕЦЬКИЙ ВИТВІР СВОЄЮ ВЛАСНІСТЮ?

*«Генеративний ШІ – це
найпотужніший інструмент для
творчості, який коли-небудь був створений.
Він має потенціал, щоб відкрити нову еру
людських інновацій.»*

Ілон Маск

Сучасний світ дуже швидко змінюється і разом з ним розвиваються технології, що покращують та спрощують життя людини щоденно. Суспільство часто не встигає не тільки повністю освоїти інновації, але й встановити правильне регулювання щодо питань пов'язаних з ними. Дуже яскраво це відображено в стрімкому розвитку штучного інтелекту, чий здатності не обмежуються написанням сухого тексту, виправленням лексичних або орфографічних помилок та пошуком інформації. За допомогою нього не так складно створювати мистецькі надбання: музику, літературні твори, зображення у різноманітних стилях. У зв'язку з цим виникає питання щодо права власності на згенеровані об'єкти. То кому вони все ж належать: людині, що ініціювала створення, чи штучному інтелекту?

Штучний інтелект (ШІ) - це система інструментів, створена для вирішення завдань, виконання запитів та генерації контенту (тексти, зображення, -відео та -аудіо наповнення). Традиційно, підбір матеріалів, аналіз даних та їх перетворення здійснювалося людиною, однак сьогодні цей процес автоматизований або спрощений. Існує декілька видів ШІ: вузький, що спеціалізується на вирішенні конкретних завдань, загальний, який спрямований на універсальні функції. Існує ще гіпотетичний надінтелект, що відчуватиме емоції та перевершуватиме розум людини, але наразі ця розробка ще не завершена. На даний момент переважає вузький ШІ, що активно використовується з метою створення текстів, візуального контенту і так далі.

Окрім чудових продуктів використання ШІ, існують також суттєві проблеми. Важливим аспектом є схильність штучного інтелекту до так званих «галюцинацій», що проявляються у створенні неправдивої або вигаданої інформації. Тобто, об'єкт, створений ШІ, не є повністю надійним джерелом та потребує ретельної перевірки з боку того, хто подає запит.

Через цю перевірку і постає питання щодо визначення права власності. При використанні неправдивої інформації відповідальність покладається на людину, а не алгоритм. На даний момент не існує механізму, за допомогою якого можливо притягнути штучний інтелект до певного виду відповідальності у зв'язку з причиненою шкодою. Це виступає підтвердженням, що ШІ є інструментом у руках користувача, а не самостійним творцем.

Щодо правового регулювання, низка країн притримується думки, що автором може бути виключно людина. Вагомим міжнародним документом є Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект, яка спрямована на забезпечення того, щоб використання штучного інтелекту відповідало принципам прав людини, демократії та верховенства права. Вона підкреслює необхідність прозорості алгоритмів, недискримінації та підзвітності, що особливо важливо у випадках, коли результати діяльності ШІ можуть впливати на права та свободи людини. У США активно формується судова практика у цій сфері. Бюро авторського права США послідовно наголошує, що авторське право може належати лише людині. Відомі рішення підтверджують, що результати, створені виключно штучним інтелектом без творчого внеску людини, не підлягають захисту. Водночас, якщо людина здійснює суттєве редагування чи творчий відбір, вона може претендувати на авторство.

На міжнародному рівні тільки зароджується нормативно-правова база, однак одним із ключових актів є ArtificialIntelligenceAct. Це перший у світі комплексний законодавчий документ Європейського Союзу, спрямований на регулювання використання ШІ. Він запроваджує ризик-орієнтований підхід: системи штучного інтелекту поділяються на категорії залежно від рівня потенційної небезпеки для людини. Акт акцентує не на визнанні ШІ суб'єктом права, а на захисті прав людини та відповідальності розробників і користувачів.

Чому AIAct має особливе значення для України? Його також мають прийняти усі країни-кандидати на вступ до ЄС, в тому числі й Україна. Сьогодні в Україні існує лише концепція сталого розвитку штучного інтелекту. У червні 2024 року була опублікована так звана «Біла книга», яка запропонувала підхід до регулювання ШІ в Україні та розпочала дискусії щодо ухвалення закону-аналога Європейського Союзу. 29 березня 2026 року в додатку «Дія» було оприлюднено створення українського штучного інтелекту, що працюватиме в державних сервісах та оборонних системах. За результатами голосування назвою великої мовної моделі стане «Сяйво», тож правове регулювання не втрачає своєї актуальності.

Перспективи розвитку штучного інтелекту пов'язані з формуванням нових підходів до прав людини. У наукових колах дедалі частіше обговорюється концепція так званого «шостого покоління прав», до якого потенційно можуть бути віднесені права штучного інтелекту та роботів. Якщо раніше права людини розвивалися від громадянських і політичних до соціально-економічних та колективних, то сучасний етап може передбачати розширення кола суб'єктів права. У випадку досягнення високого рівня автономності штучного інтелекту, коли він зможе самостійно приймати рішення та створювати результати без прямого втручання людини, постає питання про надання йому певного правового статусу. Це може включати обмежену правосуб'єктність, визначення меж відповідальності та навіть закріплення окремих «прав» таких систем. Водночас така перспектива викликає значні дискусії, адже ШІ не має свідомості, моралі та здатності нести відповідальність у традиційному розумінні, проте гіпотетичний надінтелект за умови розробки успішно подолає два із цих обмежень. Він матиме свідомість та здатність до ухвалення моральних рішень. Питання щодо реальної відповідальності залишатиметься відкритим.

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)

Отже, на сьогодні результати, створені за допомогою штучного інтелекту не можуть належати самому ШІ, оскільки він не є носієм прав. Відповідно, право на такі результати виникає у людини лише тоді, коли вона дійсно долучається до процесу: ставить запит, обирає найкращий варіант, редагує та переосмислює отриманий матеріал. Крім того, штучний інтелект може допускати неточності або навіть створювати вигадану інформацію. Це означає, що людина змушена контролювати результат і несе відповідальність за його використання. Саме тому ШІ варто сприймати не як автора, а як інструмент, який розширює можливості людини. Я можу називати ШІ-мистецтво своєю власністю із дотриманням вище викладених причин. Разом із тим розвиток технологій не зупиняється. Те, що сьогодні здається очевидним, у майбутньому може змінитися. Тому питання авторства та права власності у сфері штучного інтелекту залишається відкритим і потребує подальшого осмислення та правового врегулювання.

Лисюк А. М.

Харківський національний університет внутрішніх справ
artemlysuk167@gmail.com
м. Кам'янець-Подільський

ЧИ МАЮ Я ПРАВО ВИКОРИСТОВУВАТИ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДОКАЗ У СУДІ?

Правосуддя – це не лише результат, а й шлях, яким ми до нього йдемо. Якщо шлях прокладено незрозумілим алгоритмом, чи можемо ми довіряти пункту призначення? Це питання сьогодні стає головним в юриспруденції. Ми живемо в епоху, коли технологічний прогрес випереджає правову думку, створюючи вакуум, у якому право на використання штучного інтелекту (далі – ШІ) як доказу в суді балансує між статусом інноваційної технології та небезпечною процесуальною ілюзією. На мій глибокий перегляд, сьогодні це право є скоріше вдаванням, аніж дійсним, оскільки воно позбавлене головного, а саме чіткого механізму процесуальної легітимізації та гарантій захисту прав людини від «цифрової помилки».

Аналізуючи сучасний стан законодавства та судової практики, зокрема позиції вищих судових інстанцій 2025 року, стає очевидним, що правова система України демонструє захисну реакцію. Верховний Суд слушно зауважує, що результати генерації або аналізу даних системами ШІ не можуть вважатися самостійними доказами чи нововиявленими обставинами. Це зумовлено тим, що доказ у розумінні ст. 84 Кримінально процесуального кодексу України – це фактичні дані, отримані у встановленому законом порядку. Проте «порядок» для ШІ ще не написаний. Коли сторона захисту чи обвинувачення подає висновок, сформований нейромережею, вона стикається з глухою стіною, адже суд сприймає це лише як додаток до слів експерта-людини, але не як джерело істини. Отже, ми маємо право «просити» суд врахувати ШІ, але не маємо права вимагати визнання його висновків як самодостатніх доказів.